

індивідуальний тьютор. У спеціальних закладах середньої освіти активну роль у цьому процесі відіграють соціальний педагог, психолог та вчителі.

Перспектива дослідження. Перспективу подальших досліджень вбачаємо у розробці програми соціальної адаптації школярів з інтелектуальними порушеннями молодшого шкільного віку.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Колупаєва А. А. Інклюзивна освіта: реалії та перспективи. К.: Самміт-Книга, 2009. 272 с.
2. Косенко Ю. М. Суспільствознавча освіта учнів з інтелектуальними порушеннями : сутність поняття, зміст, структура. *Humanitarium*. Педагогіка. Переяслав-Хмельницький; Ніжин. 2018. Том 42. Вип. 2. С. 74–83.
3. Косенко Ю. М., Боряк О. В., Король О. М. Застосування комп'ютерних дидактичних ігор у навчанні історії школярів з порушеннями інтелектуального розвитку в умовах інклюзивного класу. *Інформаційні технології і засоби навчання*. 2020. Т. 77. № 3. С. 76–89.
4. Косенко Ю. М., Супрун М. О., Боряк О. В., Король О. М. Цифрові технології як інструмент формування абстрактних понять в учнів з порушеннями інтелектуального розвитку. *Інформаційні технології і засоби навчання*. 2021. Т. 85. № 5. С. 42–61.
5. Психолого-педагогічний супровід навчання дітей з інтелектуальними порушеннями: навчально-методичний посібник / авт.: О. В. Чеботарьова, Г. О. Блеч, І. В. Гладченко, С. В. Трикоз, І.В. Сухіна, Н. А. Ярмола. К., ІСПП імені Миколи Ярмченка НАПН України, 2018. 123 с.
6. Ярмола, Н. Формування соціальної компетентності дітей з інтелектуальними порушеннями. *Освіта осіб з особливими потребами: шляхи розбудови*. 2021. № 1. С. 393–409.

Софія БИЧЕНОК

магістрантка спеціальності
016 Спеціальна освіта
(Олігофренопедагогіка. Логопедія)
Сумського державного педагогічного
університету імені А. С. Макаренка
Науковий керівник – **Дегтяренко Т. М.**,
доктор пед. наук, професор

СУЧАСНІ ПІДХОДИ ДО ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ ПІЗНАВАЛЬНОЇ АКТИВНОСТІ ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ З ІНТЕЛЕКТУАЛЬНИМИ ПОРУШЕННЯМИ

У статті визначено визначити сучасні підходи до проблеми розвитку пізнавальної активності здобувачів освіти з інтелектуальними порушеннями в умовах спеціального освітнього закладу. Констатовано, що для даних осіб

характерні байдужість до навчання, уникання виконання завдань, пов'язаних з подоланням труднощів, інтелектуальна пасивність, відсутність інтересу до мисленнєвої діяльності, відсутність зосередженості та ін. Зазначений процес є складним і зумовлює спеціальну організацію навчання та використання інформаційних технологій і включення їх до змісту освітньої роботи з даними дітьми.

Ключові слова: розвиток, пізнавальна активність, здобувачі освіти, особа з інтелектуальними порушеннями, спеціальний освітній заклад.

S. BYCHENOK. MODERN APPROACHES TO THE DEVELOPMENT OF COGNITIVE ACTIVITY OF STUDENTS WITH INTELLECTUAL DISABILITIES

The article is aimed at identifying modern approaches to the problem of developing the cognitive activity of students with intellectual disabilities in a special educational institution. It is stated that these individuals are characterized by indifference to learning, avoidance of tasks related to overcoming difficulties, intellectual passivity, lack of interest in thinking, lack of concentration, etc. This process is complex and requires special organization of training and use of information technologies and their inclusion in the content of educational work with these children.

Key words: development, cognitive activity, students, person with intellectual disabilities, special educational institution.

Постановка проблеми. На сучасному етапі розвитку спеціальної освіти актуальною залишається проблема застосування інформаційних технологій у спеціальних освітніх закладах. Використання комп'ютера у навчанні та вихованні дітей з порушеннями психофізичного розвитку стає все більш поширеним явищем не тільки закордоном, але і в Україні. В галузі спеціальної освіти комп'ютерні технології все частіше застосовуються як засіб навчання, найбільш адаптований до індивідуальних особливостей дітей.

Для успішного засвоєння програмового матеріалу потрібен фундамент, який складається з належного рівня розвитку психічних процесів школярів. У зв'язку з цим виникає потреба в застосуванні на уроках різноманітних прийомів, спрямованих на активізацію пізнавальної діяльності учнів. В процесі роботи необхідно досягти того, щоб учні збагачувалися знаннями не лише через ознайомлення та сприйняття запропонованої нової інформації, а й вели самостійну пошукову роботу, училися аргументовано відстоювати власні погляди й переконання.

Актуальність. Питання застосування інформаційних технологій в корекційній педагогіці вивчаються в дослідженнях Т. Дегтяренко, О. Кукушкіної, О. Легкого, С. Миронової. Використання інформаційних технологій сприяє підвищенню ефективності процесу навчання дітей

з порушеннями психофізичного розвитку, що досягається завдяки широким зображувальним можливостям; збільшенню кількості інформації; моделюванню спільної діяльності учня і педагога на будь-якому етапі навчання; широкій діалогізації освітнього процесу; розширенню кола об'єктів діалогу; гнучкості управління навчальною діяльністю на основі широкого варіювання «поля самостійності», індивідуалізації навчання [1; 3].

Мета статті – визначити сучасні підходи до проблеми розвитку пізнавальної активності здобувачів освіти з інтелектуальними порушеннями в умовах спеціального освітнього закладу.

Виклад основного матеріалу. Феномен пізнавальної активності як один із найважливіших чинників навчання постійно привертає увагу дослідників, оскільки взаємодія людини із навколишнім світом можлива тільки завдяки її активності та діяльності. Під пізнавальною активністю розуміють самостійну, ініціативну діяльність дитини, спрямовану на пізнання навколишньої дійсності (як прояв допитливості) й зумовлену необхідністю розв'язати завдання, що постають перед нею у конкретних життєвих ситуаціях [2; 4].

Пізнавальна активність є рисою людини, яка виявляється в прагненні до самостійної діяльності та живому участі в усьому. Ця якість не є вродженою. Вона формується протягом усього свідомого життя людини. Соціальне середовище – умова, від якої залежить, чи перейде ця потенційна можливість у реальну дійсність. Рівень її розвитку зумовлюється індивідуально-психологічними особливостями та умовами виховання.

Про інтереси дитини та інтенсивність її прагнення ознайомитися з певним предметом чи явищем свідчать: увага й особлива зацікавленість; емоційне ставлення (подив, стурбованість, сміх тощо); дії, спрямовані на з'ясування будови та призначення предмета (особливого значення набувають якість та різноманітність обстежувальних дій, розмірковувальні паузи); постійний потяг до цього об'єкта.

Становлення пізнавальних інтересів дітей з інтелектуальними порушеннями шкільного віку, відбувається, перш за все, під час уроку. Необхідно активізувати пізнавальну діяльність школярів і посилювати інтерес до навчання на кожному етапі уроку, використовуючи для цього різні прийоми, форми і види робіт: індивідуальний підхід до

дітей, диференційована робота на уроці, різноманітний ілюстративний і роздатковий матеріал, інформаційні комп'ютерні технології та інші [5].

Особливо важливо, щоб учні на кожному уроці відчували радість відкриття, щоб у них з'являлася віра в свої здібності і пізнавальний інтерес. Успішність навчання і інтересу – це основні параметри, що визначають повноцінний інтелектуальний й емоційний розвиток, отже, і якість роботи педагога.

За рівнем пізнавальної активності виділяють три групи дітей: діти з активним рівнем розвитку пізнавальної активності, діти з відносно активним рівнем розвитку пізнавальної активності та діти з пасивним рівнем розвитку пізнавальної активності [3].

Пізнавальна активність здобувачів освіти з інтелектуальними порушеннями має свої особливості, а саме [1; 5]:

- байдужість до навчання;
- уникання виконання завдань, пов'язаних з подоланням труднощів;
- інтелектуальна пасивність;
- відсутність уваги і будь-якого інтересу до предмета або діяльності в інертних дітей, або неухважність, відсутність зосередженості у дітей збудливих.

Інтереси здобувачів освіти з інтелектуальними порушеннями до навчальних занять, техніки, спорту, музики, рукоділля, малювання, ліплення та ін. характеризують за силою і глибиною як малоінтенсивні, неглибокі і нестійкі; спостерігається одноманітність і недостатній розвиток інтересів.

Поставлена перед необхідністю виконувати навчальне завдання, яке не в змозі належним чином усвідомити, дитина з інтелектуальними порушеннями починає виконувати такі дії, які диктуються не вимогами завдання, а прагненням задовольнити вимоги вчителя.

Досвід вчителів-дефектологів показує, що власне вербальна стимуляція мисленневої активності учнів спеціальної школи не має успіху. Якщо вчитель просто вимагає, щоб учень працював активніше, не намагається з'ясувати хід його думки і причину мовчання, він не отримає бажаного результату. Слід не спонукати учня до діяльності, а допомогти цю діяльність організувати.

Для активізації пізнавальної активності дітей під час виконання самостійних завдань на уроці і протягом самопідготовки важливого

значення набуває їх правильний підбір із забезпеченням достатньої різноманітності. Одноманітність завдань і способів організації роботи знижує активне ставлення учнів до навчання, посилює тенденцію до механічної, недостатньо усвідомленої діяльності. Тому їм необхідно давати роботи репродуктивного, пізнавально-пошукового (продуктивного) та творчого характеру [4].

Стимулювати активність пізнавальної діяльності дозволяють: нестандартні уроки з використанням новітніх технологій (урок-казка, урок-подорож, урок-КВК тощо), дидактичні ігри, цікаві завдання, творчі вправи, елементи інтерактивних технологій, творчі проблемні завдання, що забезпечують розвиток тих здібностей і якостей, які перебувають у стадії формування [3; 5].

При вивченні нового матеріалу репродуктивні завдання необхідні для формування у здобувачів освіти з інтелектуальними порушеннями впевненості у своїх можливостях самостійно виконати роботу, оскільки вони є доступними для даної категорії школярів і не вимагають активної продуктивної мисленнєвої діяльності. Та в міру розвитку в них пізнавальних здібностей потрібно все більше включати завдання, які вимагають самостійного пошуку, умовиводів, що дозволяли б прийти до нових висновків, а також завдання, які потребують узагальнень, умінь оперувати знаннями, непрямого переносу їх у нові умови.

Пізнавальна активність включає компоненти, впливаючи на які вчитель може розвивати саму пізнавальну активність:

1. Емоційний компонент.

Завдання: викликати позитивну емоційну реакцію на пізнавальні ситуації; сформулювати бажання виконувати завдання; вчити співпрацювати з однолітками.

Засоби впливу на процес формування пізнавальної активності: дидактичні ігри, ситуації зацікавлення, успіху, апперцепції (звертання до життєвого досвіду дітей), показ, пояснення, запитання-доказ, проблемні запитання, ігри-головоломки, група практичних методів.

2. Інтелектуальний компонент.

Завдання: активізувати мислення, пам'ять, уяву дітей; вчити зосереджувати увагу; вчити аналізувати ситуацію; розвивати інтелектуальне спрямування дій; вчити словесно позначати власні дії.

Засоби впливу на процес розвитку пізнавальної активності: дидактичні, розвивальні ігри, спостереження, дослідни, вправи, проблемні запитання, ігри-кросворди, діалог, ситуації пізнавальних утруднень, показ, пояснення, ситуації-несподіванки, сюрпризні моменти.

3. Вольовий компонент.

Завдання: розвивати самостійність; розвивати ініціативність; розвивати наполегливість, здатність долати труднощі.

Засоби впливу на процес розвитку пізнавальної активності: піктограми, малюнки-ситуації, сюжетно-рольові ігри, вправи, пізнавальні завдання, ситуації успіху, зацікавлення [3].

Основними засобами поліпшення якості сприйняття і відчуття є збагачення життєвого досвіду дітей, розширення їх кругозору, уявлень і знань. Сприйняття нерозривно пов'язане з мисленням, яке є головним інструментом пізнання. Формування пізнавальної діяльності у здобувачів освіти з інтелектуальними порушеннями є не ізольованим завданням, а входить в загальний комплекс навчання дітей, як невід'ємна частина у всіх освітніх областях.

Висновки. Таким чином, в роботі визначено сучасні підходи до проблеми розвитку пізнавальної активності здобувачів освіти з інтелектуальними порушеннями в умовах спеціального освітнього закладу. Констатовано, що для даних осіб характерні байдужість до навчання, уникання виконання завдань, пов'язаних з подоланням труднощів, інтелектуальна пасивність, відсутність інтересу до мисленнєвої діяльності, відсутність зосередженості та ін. Зазначений процес є складним і зумовлює спеціальну організацію навчання та використання інформаційних технологій і включення їх до змісту освітньої роботи з даними дітьми.

Перспектива дослідження. Перспективу подальшої наукової розвідки вбачаємо в пошуках шляхів удосконалення процесу розвитку пізнавальної активності здобувачів освіти з інтелектуальними порушеннями.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Гаврилов О. В. Особливі діти в закладі і соціальному середовищі: навч. посіб. Кам'янець-Подільський : Аксиома, 2009. 308 с.
2. Колишкін О. В. Корекційна освіта : вступ до спеціальності : навч. посіб. Суми : Університетська книга, 2013. 392 с.
3. Липа В. А. Основы коррекционной педагогики : учеб. пособ. Донецк : Лебідь, 2002. 327 с.

4. Миронова С. П. Олігофренопедагогіка. Компактний навчальний курс : навч. посіб. Кам'янець-Подільський: КПДУ, 2008. 204 с.

5. Синьов В. М. Корекційна психопедагогіка. Олігофренопедагогіка : підруч. К. : НПУ імені М. П. Драгоманова, 2007. Частина I. 238 с.

Єлизавета БОЙКО

магістрантка спеціальності

016 Спеціальна освіта

(Олігофренопедагогіка. Логопедія)

Сумський державний педагогічний

університет імені А. С. Макаренка

Науковий керівник – **Косенко Ю. М.**,

канд. пед. наук, доцент

СПЕЦИФІКА РОЗВИТКУ ПІЗНАВАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ДОШКІЛЬНИКІВ ІЗ ПОРУШЕННЯМИ ІНТЕЛЕКТУ

У статті розкрито особливості розвитку дітей з інтелектуальними порушеннями дошкільного віку. Здійснено аналіз наукових робіт присвячених досліджуваній проблемі. Узагальнено погляди науковців на проблему розвитку пізнавальної діяльності дошкільників із порушеннями інтелекту. Висвітлено особливості розвитку мислення, пам'яті, уваги, сприймання і мовлення в дітей означеної категорії.

Ключові слова: дошкільники з інтелектуальними порушеннями, пізнавальна діяльність.

E. BOYKO. SPECIFICITY OF THE DEVELOPMENT OF COGNITIVE ACTIVITY OF PRESCHOOLERS WITH INTELLECTUAL DISABILITIES

The article reveals the peculiarities of the development of children with intellectual disabilities of preschool age. The analysis of scientific works devoted to the investigated problem was carried out. The views of scientists on the problem of the development of cognitive activity of preschoolers with intellectual disabilities are summarized. The peculiarities of the development of thinking, memory, attention, perception and speech in children of the specified category are highlighted.

Key words: preschoolers with intellectual disabilities, cognitive activity.

Постановка проблеми. Питання, пов'язані з вивченням проблеми розвитку дітей із порушеннями інтелекту, належать до найбільш важливих у корекційній психопедагогіці. Для ефективної організації навчально-виховного процесу дітей з інтелектуальними порушеннями дошкільного віку педагогу необхідно володіти інформацією про особливості пізнавальної діяльності осіб цієї категорії.